

Cuvânt înainte

*P*rin Recensământul Populației și Locuințelor din 2002, România a realizat, la standarde europene, conform celor mai moderne metodologii, tehnici de culegere și prelucrare, o amplă acțiune de investigare a unor importante resurse economice, demografice și sociale.

Am mai subliniat dimensiunile, complexitatea și importanța acestei cercetări de referință și în deschiderea primelor două volume din seria celor cinci ale recensământului și, având convingerea că nu greșesc, o fac și acum, în prefața celui de-al treilea - **“Clădiri, locuințe, gospodării”**. Era - și este - imperios necesar ca într-o etapă premergătoare intrării în linie dreaptă a procesului de aderare a României la Uniunea Europeană să se procedeze la o cercetare exhaustivă și la o comensurare cât mai exactă a realităților socio-economice ale țării, cum numai printr-un recensământ se poate face, **realizându-se astfel nu numai fotografierea unei stări de fapt, ci și identificarea unor tendințe și evoluții determinante pentru fundamentarea unor politici indispensabile viitorului imediat și de perspectivă al societății românești.**

De altfel, eminentul economist și futurolog, **Joseph E. Stiglitz**, laureat al Premiului Nobel, nota faptul că **“sistemul economiei de piață necesită informații perfecte din domeniile social, economic și politic. Uneori reforme dintr-un anumit domeniu, fără fundamentare statistică precisă, pot înrăutăți, de fapt, situația populației”**.

Amploarea efortului pentru organizarea, desfășurarea și finalizarea unei investigații de asemenea anvergură a fost și este recunoscută, fiind unanim apreciată, atât pe plan intern, cât și de forurile de specialitate internaționale, ca un veritabil examen de competență pe care toți factorii implicați - Institutul Național de Statistică în primul rând - au reușit să-l absolve cu succes, cu profesionalism.

Desigur, asemenea note introductive nu-și propun analize aprofundate și de detaliu ale volumului impresionant de informații cuprinse în tabelele care urmează și nici evaluări exhaustive, obiect tematic al unor studii aplicate și al unor cercetări complexe și de specialitate.

*Dar, chiar și între limitele obiective impuse de această elaborare, este imposibil să nu remarcăm, încă înainte de a lăsa să vorbească cifrele, **importantele modificări de ordin cantitativ, dar și calitativ ce s-au produs în aceste domenii definitorii pentru dezvoltarea socio-umană și economică a țării - clădiri, locuințe, gospodării.***

Aceste modificări structurale, înregistrate de o manieră neechivocă prin recensământ, pot fi privite și ca un semnal pozitiv, în pofida dificultăților tranziției, marcate de transformări economice și sociale radicale, de reforme de mare amplitudine.

Creșterea semnificativă a numărului total al clădirilor, în special al celor individuale, dinamica ascendentă a fondului de locuințe, sporirea gradului de confort, începând cu spațiul locuibil aferent unui locuitor și încheind cu facilitățile dotărilor aflate în locuințe se înscriu ca elemente certe și, deopotrivă, încurajatoare pentru evaluarea corectă, obiectivă a realităților, cât și pentru prefigurarea perspectivelor în această importantă componentă a standardului de viață.

Într-un asemenea context se impun a fi relevate și schimbările esențiale produse în structura fondului locativ după forma de proprietate, sporind considerabil ponderea locuințelor private, concomitent cu reducerea substanțială a celor aflate în proprietatea statului.

Sunt bine cunoscute funcțiile esențiale îndeplinite de gospodăria și familia, atât în plan economic și social, cât și din punctul de vedere al consumului uman și al habitatului.

Datele recensământului pun în evidență că o serie de caracteristici specifice gospodăriilor - dimensiuni, structură, participarea la activitatea economico-socială etc. - tind spre o apropiere de modelele europene. Totodată, analiza aprofundată a dinamicii gospodăriilor, a factorilor cu impact asupra evoluțiilor acestora are o importanță deosebită, atât pentru caracterizarea proceselor sociale, educaționale și demografice, cât și pentru abordarea realistă și riguroasă a realităților din domeniu, pentru elaborarea unor programe de politică a populației în consens cu aceste realități.

Concordante unor asemenea cerințe, **tabelele cuprinse în această lucrare oferă un volum informațional amplu și relevant pentru schimbările esențiale ce s-au produs, atât în domeniul clădirilor și locuințelor, cât și în cel al gospodăriilor, față de precedentul recensământ din 1992 și care vor permite neîndoiește identificarea a noi măsuri prin implementarea cărora se vor deschide largi orizonturi care să facă posibilă apropierea continuă de standardele de civilizație specifice țărilor Uniunii Europene.**

Așa cum am mai subliniat, deși procesul de tranziție a fost plin de dificultăți și perceput uneori dureros de societatea românească, datele recensământului pun în evidență, în raport cu situația consemnată în 1992, o îmbunătățire semnificativă a condițiilor de locuit ale populației, atât prin sporirea fondului locativ, cât și prin ameliorarea gradului de confort al locuințelor, urmare a unor mutații de fond, a unor schimbări de esență de ordin economic, politic și social produse în societatea românească.

Un plus de retorică ar fi gratuit. Datele statistice sunt elocvente.

Evoluția fondului locativ și a condițiilor de locuit

În privința fondului locativ și a condițiilor de locuit, deceniul scurs între ultimele recensăminte s-a caracterizat prin producerea unor mutații pozitive, uneori chiar spectaculoase, marcate, atât prin **creșterea numărului de locuințe, cât și printr-o sporire substanțială a gradului de confort a acestora.**

La recensământul din martie 2002 a fost înregistrat un număr total de **4848 mii clădiri** (clădiri de locuit, clădiri cu altă destinație în care se află locuințe și clădiri cu unități de locuit în comun), ceea ce înseamnă o creștere cu 7,9% față de cele existente în 1992.

Relevant este și faptul că între diferitele tipuri de clădiri locuibile, dinamica ascendentă cea mai pronunțată au avut-o clădirile individuale cu o singură locuință (+8,5%), care au ajuns să reprezinte 95% din totalul clădirilor înregistrate.

A crescut, de asemenea, și numărul clădirilor de tip bloc (cu 3,9%), ca și al clădirilor cu unități de locuit în comun (cu 16,5%).

Tendința de creștere a construcției clădirilor de locuit a fost mai pregnantă în județele Iași (cu 17,3% mai mult decât în 1992), Bacău (14,4%), Vaslui (13,8%), Neamț (13,3%), Suceava (12,5%), Bistrița-Năsăud (11,1%), Ialomița (10,5%), Vrancea (9,6%) și Maramureș (9,4%). Clădirile de tip bloc au fost realizate preponderent în zonele cu grad mare de urbanizare (în Municipiul București numărul acestora s-a mărit cu 15,7% față de 1992, iar în județele Timiș, Brașov, Dolj, Constanța, Cluj, Mureș, Bihor, Prahova, Hunedoara și Iași creșterea înregistrată s-a situat între 5,4% și 3%).

În același timp, numărul clădirilor individuale cu două sau mai multe locuințe înșiruite, cuplate etc, ca și al clădirilor cu altă destinație în care se află locuințe s-a diminuat cu 6,6%.

Cele două tendințe conjugate sunt caracteristice țărilor Uniunii Europene și doar aceste elemente par suficiente pentru a argumenta ideea că evoluția României a fost în sensul unei apropieri continue de standardele populației unei țări europene, știut fiind că fondul de locuințe reprezintă un parametru cert și sensibil al condițiilor de viață.

La nivelul individului locuința înseamnă cadrul care asigură satisfacerea unui complex de nevoi de ordin biologic, psihologic și social, cu influențe directe asupra unor fenomene precum mobilitatea locativă, morbiditatea, consumul cultural și nu în ultimă instanță asupra disponibilității de efort și a eficienței productive a populației. Pe de altă parte, evoluția numărului de locuințe și a condițiilor de locuit este ea însăși o rezultantă a stării generale economico-sociale a țării, o măsură a eficienței unei economii, a unei politici, a unui sistem.

În acest context este relevantă pentru țara noastră o anumită particularitate înregistrată în raportul populație-locuințe: **în vreme ce numărul populației a înregistrat o dinamică descendentă, fondul de locuințe a crescut în ultimul deceniu cu 5,9%, ajungând în 2002 la 8107 mii locuințe.**

Această creștere nu este numai numerică ci și calitativă: ea a fost însoțită și de sporirea numărului camerelor de locuit și a suprafeței acestora, demonstrând o **îmbunătățire structurală** a fondului de locuințe. Faptul este confirmat și de nivelul ascendent al unor indicatori sintetici: suprafața camerelor (de locuit și cele profesionale) pe o persoană a crescut cu 2,7mp, pe o locuință cu 3,8mp, pe o încăpere cu 0,9mp.

De asemenea, un aspect care se cere evidențiat pentru semnificațiile sale socio-umane este acela că sporul numărului de locuințe față de 1992 a fost mai accentuat în mediul rural (cu 7,4%), decât în mediul urban (cu 4,5%).

În analiza evoluției fondului locativ, sugestivă este și **dinamica numărului locuințelor la 1.000 de locuitori**: de la 282 locuințe în 1966, la 296 în 1977, apoi 336 în 1992, pentru ca în 2002 să ajungă la 353.

Un indicator de natură să reflecte gradul de diversificare a fondului de locuit în conformitate cu necesitățile gospodăriilor din locuințe, în funcție de mărimea și componența acestora, este **structura locuințelor după numărul camerelor**. În perioada 1992-2002 s-a manifestat o tendință de creștere a numărului locuințelor de 3 camere în raport cu cele cu 2 camere, chiar dacă acestea din urmă au rămas preponderente.

Modificări importante în anii care au urmat recensământului din 1992 s-au produs și în structura fondului locativ după **forma de proprietate** a acestuia, urmare directă a unor evoluții politice și economico-sociale în consens cu cerințele economiei de piață.

Adoptarea unei legislații care să reprezinte în mod real interesele naționale dar și ale cetățeanului a avut finalitate și pe plan social, având ca efect schimbarea statutului juridic al multor imobile, precum și consolidarea dreptului de proprietate. Astfel, ponderea locuințelor proprietate privată a crescut de la 78,7% în 1992 la 97,2% în 2002.

Această creștere a numărului de locuințe în proprietate privată, atât în valori absolute, cât și ca pondere în totalul locuințelor, este rezultanta unui cumul de factori: încurajarea și facilitarea cumpărării de către chiriași, la prețuri modice și prin acordarea de împrumuturi, a locuințelor din fondul locativ de stat, retrocedarea către vechii proprietari a locuințelor naționalizate, construirea de noi locuințe din fonduri private, chiar o oarecare relansare și încurajare a construcțiilor, a preocupărilor pentru îmbunătățirea condițiilor de locuit în țara noastră.

În paralel, recensământul a consemnat și un alt parametru, ce a evoluat în directă relație cu scăderea considerabilă a ponderii locuințelor aflate în proprietatea statului: numărul gospodăriilor din locuințele ocupate numai de chiriași a scăzut de la 1.612.387 în 1992, la 321.231 în 2002.

În ceea ce privește titlul sub care gospodăria ocupă locuința, recensământul din 2002 relevă că 91,4% dintre locuințe erau ocupate de o singură gospodărie, aceasta având și calitatea de proprietar, aspect mai pronunțat în mediul rural.

O nouă caracteristică, deși încă nesemnificativă ca pondere, o reprezintă **aparitia camerelor din locuințe utilizate în scopuri profesionale, comerciale** etc, fie de către gospodăria care ocupă locuința, fie prin închiriere către firme, societăți comerciale, cabinete medicale, etc. Ele reprezentau însă doar 0,4 % din totalul camerelor, în anul 2002.

Se impun a fi evidențiate și unele tendințe pozitive în ceea ce privește **sporirea confortului locatarilor**, precum și a **siguranței** acestora prin proiectarea și execuția clădirilor.

După cum se cunoaște, gradul de confort al locuințelor se reflectă și prin dotarea acestora cu principalele dependențe necesare preparării hranei și asigurării igienei corporale: bucătărie, baie, wc cu apă etc. În acest sens se înregistrează o creștere față de nivelul anului 1992.

Este sesizabil, de asemenea, că înzestrarea locuințelor cu dependențe este de peste 10 ori mai mare în mediul urban față de cel rural, diferențe semnificative fiind determinate și de locul de amplasare a acestora: în locuință sau în afara ei.

În ceea ce privește natura combustibilului folosit pentru pregătirea alimentelor se constată utilizarea preponderentă a gazelor naturale (din rețeaua publică sau butelii), întâlnită la 72,2% din locuințe.

De remarcat că aproape toate locuințele noi construite în perioada dintre ultimele două recensăminte au un grad sporit de confort și din punctul de vedere al **dotării cu instalații**, înregistrându-se, totodată, îmbunătățiri și la fondul de locuințe mai vechi. Comparativ cu recensământul anterior, a crescut cu 10,7% numărul locuințelor care aveau canalizare, cu 8,7% al celor dotate cu instalații de alimentare cu apă potabilă, cu 6,5% a celor cu instalații de alimentare cu apă caldă, cu 6,3% a celor racordate la instalația electrică și cu 5% a celor racordate la rețeaua de termoficare.

Un element de noutate pentru înregistrările acestui recensământ l-a reprezentat consemnarea dotării unor locuințe cu instalații de aer condiționat, dar această dotare modernă are deocamdată o pondere nesemnificativă (0,5%).

Acestea ar fi, desigur, doar câteva dintre observațiile privind situația clădirilor, locuințelor și a fondului locativ în 2002. Tabloul prezentat, nici pe departe exhaustiv, ar putea fi întregit și cu alte aspecte privind tendințele de creștere sau de scădere a unor parametri înregistrați la ultimul recensământ care, în conexiunea lor, susțin pe ansamblu ideea unei ameliorări vizibile a condițiilor de locuit, în ambele medii. De pildă, creșterea **numărului** camerelor de locuit în urban (cu 6,8%) și în rural (cu 14,1%) este completată de o creștere a calității acestora, suprafața lor medie crescând, de asemenea, în urban cu 15,4% și în rural cu 20,5%.

În același timp, la nivelul țării, numărul locuințelor mici, cu doar una sau două camere, a continuat să scadă cu 1,1%, respectiv cu 2,6%.

atenție deosebită s-a acordat în cadrul recensământului cercetării situației **gospodăriilor** (familiilor), structuri de bază ale societății, ale căror funcții economice, de consum și sociale sunt determinante, atât pentru evoluția demografică a populației țării, cât și pentru asigurarea echilibrelor economice și sociale în procesul de dezvoltare a societății românești.

Evoluția gospodăriilor
populației

În analiza gospodăriilor, o coordonată esențială o reprezintă tipurile de „**aranjamente de conviețuire**”: gospodării familiale dintr-una sau mai multe persoane, gospodării familiale (de tipul cuplu cu sau fără copii, ori un părinte cu copii, având în componență sau nu alte persoane înrudire sau neînrudite), gospodării nefamiliale.

De remarcat că, pentru prima oară, la recensământul din anul 2002 s-a avut în vedere și înregistrarea unor gospodării formate prin **uniune consensuală**, un tip de „aranjament de conviețuire” care, ca fenomen, tinde să se extindă.

La recensământul din martie 2002 s-au înregistrat **7320 de mii de gospodării ale populației**, alcătuite din 21.359 mii persoane și **3900 gospodării instituționale**, în care locuiau și își aveau reședința 322 mii persoane. Ceea ce este interesant de observat este că numărul total al gospodăriilor a crescut cu 32 de mii față de anul 1992 (7289 mii gospodării), deși numărul populației țării a cunoscut o scădere. Această creștere globală, urmare a sporirii numărului gospodăriilor din mediul rural, a determinat o reducere a numărului mediu de persoane pe o gospodărie. **Mărimea medie a unei gospodării în 2002** a fost de 2,92 persoane, față de 3,07 în anul 1992, fiind mai mică în mediul urban decât în cel rural. Din repartizarea gospodăriilor după numărul de persoane rezultă că aproximativ două cincimi dintre acestea erau alcătuite din 1 și 2 persoane și numai o treime aveau în componență 4 sau mai multe persoane.

*U*n alt aspect major urmărit de recensământ a fost și **cunoașterea gradului de participare a persoanelor din gospodărie la activitatea economico-socială**, indicator complex și de o maximă importanță pentru elaborarea programelor de ridicare a nivelului de trai al populației prin politica salarială, de pensii și a asigurărilor sociale, prin îmbunătățirea stării de sănătate și de protecție a copilului, prin acordarea de alocații și ajutoare, în special categoriilor defavorizate, facilitarea investițiilor în construcția de locuințe prin diverse scheme de finanțare, politici orientate tot mai mult spre gospodărie (familie), ca loc de acumulare și redistribuire a veniturilor individuale.

Datele recensământului înregistrează o scădere a **persoanelor active din gospodării**. Astfel, în 2002, peste două treimi (68%) din totalul gospodăriilor populației aveau în componență persoane active, față de 1992 când 75% dintre gospodării erau în această situație.

În cadrul gospodăriilor cu persoane active, 93,0% din acestea aveau **persoane ocupate**, din care în 77,3% era **cel puțin un salariat**.

În același timp, comparativ cu anul 1992, numărul gospodăriilor **fără salariați** a crescut cu circa o treime.

mplificarea fenomenului de nașteri în afara căsătoriei, corelată cu scăderea nupțialității, a dus, în special în cazul tinerilor, la o creștere a ponderii nucleelor familiale monoparentale¹, însoțită de scăderea mărimii medii a acestora. Tendința aceasta s-a accentuat și datorită creșterii proporției persoanelor divorțate sau văduve, rezultând un număr mai mare de gospodării nefamiliale de o singură persoană sau de nuclee familiale de tipul “un părinte cu copii”.

De asemenea, posibilitatea realizării unui planning familial dorit, prin liberalizarea avorturilor și accesul la mijloace contraceptive diversificate, după 1989, a avut drept consecință creșterea ponderii cuplurilor căsătorite fără copii.

Din punctul de vedere al structurii gospodăriilor familiale, **rezultă că în România tipul predominant rămâne cel al gospodăriilor alcătuite dintr-un singur nucleu familial** (9 din 10 gospodării familiale).

În cei 10 ani de la recensământul din 1992 a scăzut numărul și ponderea gospodăriilor cu copii. Totodată, s-a înregistrat și o scădere a numărului mediu de copii pe o gospodărie familială de la 1,35 în 1992 la 1,21 în 2002.

Peste 90% dintre gospodăriile nefamiliale erau formate dintr-o singură persoană.

¹ Familia monoparentală este formată dintr-un părinte cu unul sau mai mulți copii.

*

*

*

Fără a dori să tragem concluzii - datele și informațiile statistice prezentate în acest volum presupunând o analiză riguroasă din partea specialiștilor din domeniu - se impun, totuși, câteva observații.

În primul rând, schimbările intervenite în numărul și structura fondului locativ și a gospodăriilor populației, efect al reformelor, al impactului dinamicii economice și sociale, reprezintă o realitate incontestabilă pentru evoluția societății românești.

Reforma, sub diferitele ei aspecte, a generat o îmbunătățire a condițiilor de locuit, nu numai în mediul urban ci și în cel rural, atât prin creșterea suprafeței locuibile pe o persoană cât, mai ales, prin mai largul acces la o serie de facilități și dotări specifice confortului modern.

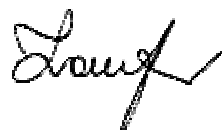
În al doilea rând, s-au accentuat, anumite fenomene și tendințe socio-umane înregistrate deja în formă incipientă la recensământul din 1992 și întâlnite în țările care alcătuiesc acum Uniunea Europeană. Am în vedere, de exemplu, fenomenul decoabitării mai multor nuclee familiale în cadrul aceleiași gospodării sau scăderea numărului mediu de persoane în cadrul gospodăriilor populației.

Dincolo de evoluții sau involuții, de creșteri sau scăderi, esențial este sensul acestor mutații și sunt convinsă că el va fi pus în evidență, în toată complexitatea sa, de analiști, de studii aprofundate și de specialitate ce vor urma pe baza datelor de o excepțională importanță ale recensământului.

Eficiența și valoarea informațiilor statistice, prezentate în volumul al III-lea din seria Recensământul populației și al locuințelor, referitor la structura clădirilor, locuințelor și gospodăriilor, va fi demonstrată - am convingerea - prin impactul lor major, atât în momentul actual, cât mai ales pe termen mediu și lung.

Pentru că ele oferă un cadru riguros, dar și coordonatele, fundamentate științific, pentru stabilirea prognozelor și a programelor privind dezvoltarea noastră economică și socială, la confluența cu exigențele integrării comunitare pe orizontul anului 2007, precum și în demersurile viitoare.

*Dincolo de doctrine, dincolo de tendințele exclusiviste, de bigotismul unora sau de inapetențele de percepție ale altora, dincolo de elitism sau de modele și concepte, diferite desigur, **realitatea**, așa cum este ea, se impune fără dubii și îndeamnă în demersul nostru la un pragmatism înțelept și eficient, sub semnul unui interes comun, pentru progresul real al societății românești. **Și datele recensământului înfățișează indubitabil o realitate. Pe baza informațiilor sale poate fi scrutat și proiectat viitorul...***

Clementina IVAN-UNGUREANU
PREȘEDINTELE INSTITUTULUI NAȚIONAL DE STATISTICĂ